

ГОРДАНА ВЛАХОВИЋ

ОДИСЕЈСКИ ПУТ ОЗАНЕ ИЗ ПЕРАСТА

(Владимир Пиштало: *Песма о иџри светиа*)

Ово није уобичајени приказ. Нити је становити есеј писан по академским обрасцима. Усхитно слово је ово о моћној причи гопара од Књиге, Пиштала Владимира, о песми о три света. О претакању судбинских узуса из века у век, о масовном ропству и робињама извана а унутрашњем њиховом свету пуном радозналости и прилагођавања околностима.

Прича је ово од маште отргнута, знањем и умећем огрнута, митом и легендом спремна да заведе душу читача. Не би ничега било да се није показала она која је била ветар, и женски Одисеј, гањан преко седам мора и три океана. Смрт ју је замало отела, а онда ју је судбина отела од смрти. Крсно име јој је Бојана, рођена у Котору, названа Озана Болица. Мајчин Пераст удаљен два сата веслања, за Пераштане као две васионе. Расла је у Перасту у коме су брда прелазила у облаке. Реке су понирале по десет пута. „Озго горе, а одоздо море. С десне плоча, а с лијева драча.” Слушкиња Анђа, Влахиња, која је Бојану – Озану подигла, знала је рећи: „Турци поље а Латини море. А Ришћани дрвље и камење”. Бојанина мати причом је давала мистичност очеву одсуству, говорећи да га је прогутало море. Мештани, вазда обавештени, да је побегао од њене лоше нарави. Равнодушна према детету које је осећало да мати није имала око за њега.

Тај Пераст, венецијанска колонија, а Озанин Сунцосвет, јула 1700. године био је пун деце и жена. Мушкарци у пловидби. Гусари напали, не први пут. Озану одводе на трг робова. Њен одисејски пут почиње још на броду на коме јој се све гадило, осим јата делфина

које се преплитало са бродом. Учила је да препозна добре тренутке у лошим данима. Да као робиња Тахир бејова препозна у господару ум и склоност уметности, да свирањем леутом утиче на чула. Јер „музика је душе учинила светлијим” (чак и Тахира беја несрећног због синовљеве болести).

Жар-девојка не преза од ножа, преклавши Тахинову другу жену која му је тровала сина. Тахир је знао да су сад сви мртви, осуђени од султана. Мора да бежи а тек се навикла на Венецију, чипку и стакло, на глед, а жбуре и шпијуне из потаје. И мисао: „Ко уђе прав не изађе здрав, ко уђе крив не изађе жив”.

Измештају се боравишта, укрштају културе, гради се светски поредак, путује Озана у Салем, енглеску колонију, не знајући да брод плови у рат чији проблеми потичу из претходног; борбе Француза, Индијанаца и Енглеза (1704). Озана поседује моћ прилагођавања. Чак и док борави код Индијанаца покушава да разуме Сачема, једног од њих. Каже: Проговорио је језиком којим душа говори себи у сну. А Индијанац Мали Гавран: Нас не убијају због онога што чинимо, већ због онога што јесмо. Индијанске жалопојке су пуне пуне пуне сете, а зову их „корњачина песма” баш као што корњача плива без оклопа у потпуној рањивости.

Кроз Озанину причу, писану језиком којим душа говори на бисерној капији, често се, као рефренски стих, отрже питање: Зашто ме није откупио? Зашто? Стотину зашто. Односи се на Вицка Бујовића, ујака јој, моћну сабљу Венеције. Био је свуда и видео свашта. Сањала је да је Вицко ослобађа од гусара, од Мавара, од Енглеза, одасвуд. Веровала у сан. Био јој је узор. Несмирен, оштар, неукротив. Онда је схватила „да су јунаци били храбри да убијају а кукавице да мисле”. Вицко је био Озани зор-јунак, али и није био баш. Убијен од Матије Змајевића, те је неразјашњено у зраку остало оно: ко ће набројати наша помирења и вендете (освете)!

Фрагменти о свецима, колонијама, јунацима и убицама, шећеру и зачинима, животињама и биљу увиру у главну реку приче о оној која је умела да искуси бескрај у тренутку, која се није исповедила у цркви, већ самој себи. (Свештеник је био код удовице у граду.) Која је била стара. И била је сама. Јер је живела дуже него што било ко памти да је било ко живео. Признаје себи: била је ветар, и песма, и то песма о три света.

Исповест невољене која је волела.

Творац књиге и сачинитељ поеме о Озани зна да и њој треба рећи збогом и дати јој завршну реч. „Звали су ме са моје десне стране: моја мајка, Вицко, Волрич, Анђа, Сачем, Зуан, Ен, Тимоти и Тахир беј. Звали су ме. Са леве стране није седео нико.

Дигла сам лице према сунцу. Сто година старо. Увек исто.

Тад сам умрла.”

Владимир Пиштало засени читаоца и познавањем живота Мавара, Индијанаца, енглеских колонија, бококоторског живља. Фантастичне приче (о морнару, грому и ајкули...), легенде и сновиђења, историјске мене, промена господара у Перасту, све то КАО... Осим мириса лаванде, смокве, дивље нане. Детаљи у којима је стварност. А стварност може бити и сцена Озанина пред огледалом и питање:

– Одакле ова баба овде?

Нека нам не буде криво огледало. Не долазе и пролазе само ствари. Нека са леве стране свакоме остане по неко. Десна се испуњава и мимо нас.